

Til Kunnskapsdepartementet
v/Kunnskapsminister Tonje Brenna

Oslo, 30.juni 2023

Innspill til Stortingsmelding 5.-10. trinn

Behov for et nasjonalt skolegårdsloft

Vi viser til regjeringens arbeid med stortingsmelding om 5.-10.trinn der hovedmålet er å utforske og beskrive hvordan skolen i større grad kan *ivareta og fremme elevenes motivasjon, mestring, læring og utvikling*. Det er uttalt et ønske om at *skolen skal bli mer praktisk og variert*, slik at elevene kan lære mer og trives bedre.

Tverga* mener det er viktig å se på sammenhengen mellom manglende motivasjon og mestring i skolen, og økende inaktivitet og mindre utendørslek blant barn og unge. Samtidig må meldingen drøfte hvilke muligheter som finnes i skolen og skolens uteområder når det gjelder å inspirere og motivere til økt fysisk aktivitet - med bakgrunn i den nye Folkehelsemeldingen. Meldingen bør også oppfordre til å utforme skolegårder tilrettelagt for utendørsundervisning, både i kroppsøvningsfaget og i teoretiske fag.

Vårt innspill oppsummert:

Fem anbefalinger for bedre uteområder i skoler (og barnehager):

1. **Nasjonale krav til arealstørrelse og innholdskvaliteter**

[Nasjonal arbeidsgruppe for bedre uteområder i skoler og barnehager](#) understreker betydningen av å følge opp [anbefalingene i rapporten fra NMBU](#) om å stille tydelige nasjonale krav til arealstørrelse og innholdskvaliteter.

2. **Nasjonal veileder med anbefalinger for areal og kvalitet**

Det er stort behov for at det utarbeides en veileder for å sikre tilstrekkelig areal og kvalitet i utformingen av skolars og barnehagers uteområder. Uteområdene må utformes med mål om å stimulere til mest mulig fysisk aktivitet og variert bruk, tilpasset de ulike aldersgruppene. Veilederen bør ta for seg hele prosessen fram til ferdige anlegg, inkludert skjøtsel og vedlikehold. Et bredt spekter av ulike aktører og forvaltningsnivåer vil ha stor nytte av dette.

3. **Nasjonal statistikk og kunnskapsgrunnlag for uteområder i skoler og barnehager**

Det er behov for å utarbeide nasjonal statistikk blant annet for uteområdestørrelser, innholds kvaliteter og barnas/ elevenes tilfredshet med uteområdene både for barnehager og skoler. Slik statistikk finnes for blant annet barnehagers innearealer, men ikke for uteområder. Behovet for å få en landsdekkende oversikt og tilstandsvurdering er stort.

4. **Nasjonale pilotprosjekter – prosessarbeid, bygging og følgeforskning**

Det er behov for å utvikle gode og etterprøvbare eksempler som viser hva som fungerer for barnas helse og trivsel. Gjennom pilotordninger kan det jobbes systematisk med å utvikle ulike kvalitetsindikatorer. Det bør etterstrebes at disse kvalitetsindikatorene ikke utelukkende vil gjelde nybygg, men også kan overføres til oppgraderinger og vedlikehold av eksisterende utearealer

5. **Økonomiske virkemidler som stimulerer til bedre og mer helhetlig utvikling av uteområder i barnehager og skoler.**

Det er behov for å etablere en ny nasjonal tilskuddsordning som stimulerer til en mer helhetlig utvikling av uteområder i barnehager og skoler. Tilskuddsordningene bør stimulerer til de anbefalingene som finnes om kvalitet i rapporten [«Uteområder i skoler og barnehager- hvordan sikre kvalitet i utformingen»](#).

Nasjonal handlingsplan for fysisk aktivitet og forpliktelser overfor WHO og FNs bærekraftsmål

Undersøkelser av barn og unges fysiske aktivitet viser at det er en foruroligende stor andel som ikke tilfredsstillende helsemyndighetenes anbefalinger. Stillesitting er et økende helseproblem og starter i tidlig barnealder. Da den nasjonale handlingsplanen for fysisk aktivitet, "Sammen om aktive liv" (2020–2029) ble lansert, viste tallene at bare halvparten av 15-åringene er aktive nok og at det er et tydelig fall i aktivitetsnivå allerede fra niårsalder, samt at gutter jevnt over er mer aktive enn jenter.

Den nasjonale handlingsplanen er ment å følge opp norske forpliktelser overfor Verdens helseorganisasjon (WHO) og FNs bærekraftsmål. Planen viser til Opplæringslova som sier at alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring og slår fast at **skolenes uteområder må by på muligheter for lek og fysisk aktivitet**. Likevel ser vi at status i dag er at Norge ligger langt unna målet om å redusere inaktiviteten i befolkningen med 15 pst. innen 2030, og vi nærmer oss ikke engang målet når det gjelder aldersgruppen barn og unge.

I november 2022 kom WHO med en statusrapport som tydelig viste at utviklingen mot mer aktivitetsvennlige samfunn går for sakte, og den konkluderte med at myndighetene må fremskynde implementeringen av nødvendig politikk for å øke det fysiske aktivitetsnivået. De la også vekt på at landene må etterstrebe et mer helhetlig og tverrsektorielt politisk eierskap til utfordringen knyttet til inaktivitet.

Studien *Eight Investments That Work for Physical Activity* (2021) peker på åtte investeringsområder som forskning og erfaring viser at *fungerer* for å få befolkningen mer fysisk aktiv. Det er International Society for Physical Activity and Health (ISPAH) som står bak rapporten, en anerkjent og ledende global organisasjon som jobber for å fremme forskning, politikk og praksis for å fremme fysisk aktivitet. En *aktiv skole* er ett av investeringsområdene ISPAH peker på. Det innebærer at myndighetene **må gjøre skolen i stand til å tilby elever flere muligheter for fysisk aktivitet**. Da spiller uteområdene en viktig rolle.

Folkehelsemeldinga – Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar

Vi er glade for at regjeringen løftet betydningen av skoler og barnehagers uteområder i Folkehelsemeldingen. Helse- og omsorgsministeren er opptatt av at arbeidet må starte tidlig, slik at alle barn får en god start i livet. Dette er også bakgrunnen for at Tverga, sammen med Nettverket for bedre uteområder i skoler og barnehager, etterlyste et nasjonalt skolegårdsløft i forbindelse med arbeidet med Folkehelsemeldingen. Uteområdene har – med rette – fått god omtale i meldingen, men vi mener at det ikke kom fram tilstrekkelige tiltak – noe vi anbefaler følges opp i arbeidet med Stortingsmeldingen om 5.-10.trinn.

Skoler og barnehager er blant de viktigste sosiale møteplassene i nærmiljøet. Skolen er en arena der alle barn og unge oppholder seg store deler av dagen i oppveksten. Det ligger dermed et stort potensial for å utjevne sosiale helseforskjeller her og for å bekjempe

utenforskap. Flere åpne, tilgjengelige og godt utformede aktivitetsanlegg ved og i skoler med innbydende aktiviteter og sosiale rom vil ha stor betydning for aktivitetsnivået til barn og unge, både i friminutt og på fritiden.

Det kommer frem i Folkehelsemeldingen at regjeringen vil stille krav til størrelse, kvalitet og innhold på uteområdene i forskriften om miljø og helse i barnehager, skoler og skolefritidsordninger. Det er positivt og nødvendig, men det er i tillegg behov for en nasjonal veileder for hvordan uteområdene kan tilrettelegges for å tilfredsstille kravene om bl.a. kvalitet. Uten en veileder vil det være vanskelig for planleggere og kommuner å imøtekomme kravene. Samtidig kommer vi ikke bort fra at det koster å få utbedret skolegårdene.

Da Folkehelsemeldingen ble behandlet på Stortinget 2.juni, uttrykte et samlet Storting at *nærmiljøet* er viktig for helse og livskvalitet i oppveksten, og poengterte at det inkluderer institusjoner som barnehager og skoler. Et mindretall (SV og Rødt) foreslo en programsatsing for opprusting av utearealene ved skoler og barnehager med tanke på å inspirere til mer variert fysisk aktivitet for barn og unge. Vi hadde ønsket at flere støttet forslaget, fordi vi ser at det er **behov for et større skolegårdsloft**.

Hvorfor bør det satses mer på skolegårder?

Barn og unge tilbringer store deler av hverdagen i skolen, og de tilknyttede uteområdene er dermed viktige arenaer for barn og unges fysiske aktivitet og trivsel. Bedre skolegårder kan gi flere fordeler:

- **Fysisk aktivitet:** Studier viser at skolegårder er viktig for barnas fysiske aktivitetsnivå, både i forbindelse med skole og som fritidsarena. Utformingen av skolegården påvirker det fysiske aktivitetsnivået blant elevene, og ved å tilby varierte, utfordrende og fleksible aktivitetsmuligheter, og ikke nødvendigvis mange lekeapparater, kan skolegården motivere barn til å være aktive og bidra til å bekjempe en stadig mer stillesittende livsstil
- **Lek:** Barn leker mindre enn før og dette bekymrer forskere. De ser blant annet at voksne blander seg for mye inn. I tillegg ser vi at sikkerhetsaspektet i utforming av skolegårder og nærmiljøanlegg, begrenser barnas muligheter til lek og utfoldelse.

Gjennom leken utvikles nysgjerrighet, kreativitet, glede og ikke minst ferdigheten til samarbeid og problemløsning. Lek stimulerer alle områder i barns utvikling, både sosialt, motorisk, språklig og kognitivt. Risikolek kan gi positive virkninger på en rekke helseindikatorer og atferd, bla. fysisk aktivitet og sosial helse blant barn. Forskning viser også at det er store forskjeller i den aktive leken barna *ønsker* å

gjøre i skolen og hva de faktisk *kan* gjøre. Basert på disse funnene er det viktig å utforme skolegården slik at den tilrettelegger for både risiko- og frilek.

- **Sosial arena og reduksjon av stress:** Skolegården er et viktig sosialt miljø der barn og unge kan samhandle og utvikle viktige sosiale ferdigheter. Gode skolegårder bør tilrettelegge for ulike typer lek og aktivitet og gi rom for samarbeid, fantasi, og kreativitet. Dette kan bidra til å styrke elevenes utvikling av sosiale ferdigheter og emosjonelt velvære, og redusere stress.
- **Natur:** Forskning viser at natur stimulerer barns nysgjerrighet, sanser, fysisk aktivitet og bevegelsesutvikling på en god måte. Naturlige omgivelser kan gi bedre motorisk utvikling sammenlignet med tradisjonelle lekeplasser. Standardiserte apparater innbyr ikke nødvendigvis til kreativitet. Barn, f.eks. går fort lei av huska eller klatrestativet, mens naturlige elementer, som steiner, stokker, berg, vann og trær, inviterer til utforskning og ulike typer aktiviteter. Forskning viser også at grønne skolegårder gir bedre helse enn skolegårder uten natur! Grønne utearealer kan gi bedre kognitiv funksjon, hjerneaktivitet, blodtrykk, mental helse og søvn, både blant barn og voksne.
- **Utenforskap og reduksjon i sosiale helseforskjeller:** Skolen er en arena hvor man når alle barn og unge, og tiltak i skolegården kan dermed bidra til å utjevne sosiale helseforskjeller. Barn har ulike måter å leke og oppføre seg på, og det bør tilrettelegges for de ulike behovene. Det blir spesielt viktig å ha fokus på utvikling av skolegårder som også svarer ut *jenters* behov, samt barn og unge med ulike funksjonsnedsettelse.
- **Læringsmiljø:** Skolegården er en viktig arena for uteskole. Forskning viser at utendørs undervisning kan gi positive effekter, både indirekte og direkte knyttet til skoleprestasjoner. Dette skyldes at en kombinasjon av undervisning og opphold utendørs genererer en rekke positive effekter på elevers læring, helse, fysisk aktivitet og deres personlige og sosiale utvikling. Studier viser også at elever som får naturen som klasserom blir mer konsentrerte, motiverte og husker bedre.
- **Naturvern:** Nærhet til og bruk av natur er også en viktig kilde til godt *naturvern*. Ved å integrere natur- og miljøelementer i skolegårdene kan det bidra til at elevene utvikler naturglede, respekt for naturen og økt klima- og miljøbevissthet.

Hvordan står det til med uteområdene på norske skoler i dag?

Det finnes mye kunnskap om *hvorfor* gode skolegårder er viktige for barn og unges livskvalitet og hva som skaper en god skolegård. Vi har også god innsikt i hvilke utfordringer en møter på i utvikling av skolegårder. Derimot finnes det mindre kunnskap om tilstanden på norske skolegårder, og hvordan de brukes og oppleves av elevene selv. Vi **etterlyser derfor en nasjonal statistikk som gir en systematisk og landsdekkende oversikt over tilstand og størrelse på uteområdene for landets skoler.**

Vår erfaring er at skolegårder tradisjonelt sett har vært enkle uteområder med lite variasjon og begrensede muligheter for fysisk aktivitet og lek. Ansvar for å legge til rette for fysisk aktivitet påhviler skoleeierne, og i stor grad har dette blitt tolket som et tjenlig skolebygg; skolens fysiske utemiljø har vanligvis kommet i bakgrunnen, en arv mange skoler sliter med den dag i dag. Arealene er under press og de er ofte opparbeidet på en måte som ikke er formålstjenlig i forhold til dagens behov.

Vi opplever ofte skolegårder med lite natur og grøntområder, store asfalt- og gummi-overflater, og apparatene er i hovedsak standardiserte katalogvarer som gir begrenset variasjon i leke- og bevegelsesmuligheter. Vi ser også at fokuset på sikkerhet begrenser elevenes behov for å utfolde seg, og at skolegårdene ofte er konstruerte på guttenes premisser og der jentenes behov ikke ivaretas godt nok.

Nye krav til størrelse, kvalitet og innhold, samt en god veileder, vil forhåpentligvis bedre situasjonen noe. Men for å få et *nasjonalt skolegårdsloft mener vi det er nødvendig å jobbe systematisk med nasjonale pilotprosjekter for å utvikle gode og etterprøvbare eksempler som viser hva som fungerer for barns helse- og trivsel. Gjennom pilotordninger kan det jobbes systematisk med å utvikle ulike kvalitetsindikatorer. Videre er det nødvendig å få på plass nye eller tilpasse eksisterende tilskuddsordninger som kan stimulere til raskere, bedre og mer helhetlig utvikling av uteområdene. Vår erfaring er at skolenes uteområder ofte blir nedprioritert når nye skolebygg opplever budsjettoverskridelser, og eldre skolegårder får ikke oppgradering utover «minimumsløsninger».*

Spillemiddelordningen og plan for anlegg til idrett og fysisk aktivitet

Uteområdene på skolen er først og fremst barnas fristed og en arena for lek og bevegelsesglede, men de har også betydning for fysisk aktivitet og motorisk utvikling. Skolegårdene kan, hvis de utformes riktig, sortere under anlegg for idrett og fysisk aktivitet.

Spillemiddelordningen bidrar med ca 1,7 milliarder kroner årlig til anlegg for idrett og fysisk aktivitet. Folkehelsemeldingen viser til at Kultur- og likestillingsdepartementet har satt i gang en helhetlig gjennomgang av spillemiddelordningen til anlegg for idrett og fysisk

aktivitet hvor målet er at alle som ønsker det skal ha mulighet til å delta i organisert idrett eller drive egenorganisert idrett og fysisk aktivitet. Det er positivt, og på høy tid at ordningen gjennomgås, og vi håper resultatet blir at Folkehelsemeldingen, spillemiddelordningen og en ny plan for anlegg for idrett og fysisk aktivitet er tettere koblet sammen. Det er de ikke i dag. Stortingsmeldingen om 5.-10.trinn må også sees i sammenheng med disse.

Tverga har spilt inn til gjennomgangen av spillemiddelordningen at en del av midlene bør øremerkes til satsing på anlegg og møteplasser i tilknytning til nettopp skolene, fordi vi mener at flere åpne, tilgjengelige og godt utformede aktivitetsanlegg ved skoler vil kunne ha stor betydning for aktivitetsnivået til barn og unge, og andre som bor i lokalmiljøet – både i skoletiden og på fritiden. Vi mener at anleggspolitikken framover i sterkere grad må bidra til bedre folkehelse, og forslaget vårt er et godt eksempel på at det er mye å vinne på å tenke tverrsektorielt, slik også WHO etterlyser. Det vil ha god effekt på folkehelsen, det tjener skolene og kunnskapssektoren, og det berører Kultur- og likestillingsdepartementets ansvarsområde som "eier" av spillemiddelordningen.

Fri lek og egenorganisert aktivitet

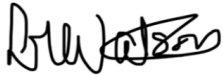
I løpet av vinteren har det vært en rekke mediasaker og debattinnlegg som handler om at vi overorganiserer barnas fritid og der det etterlyses mer fokus på fri lek hvor barn og unge kan være i aktivitet på egne premisser, uten stor grad av voksenstyring. Vi mener at samfunnet i større grad må skape rammer for fri lek og egenorganisert fysisk aktivitet. Dette ved å sørge for at det finnes anlegg og møteplasser som legger til rette for nettopp det. Skal vi klare dette er det viktig at vi prioriterer tilgjengelige og attraktive møteplasser der det er lav terskel for å bruke anlegget. Anleggene bør jobbes frem gjennom en bred medvirkning av ulike aktører og der det har størst effekt for de som trenger det mest. Hvis prinsippet fra Folkehelsemeldingen om at virkemidler skal settes inn der de har størst effekt for de som trenger det mest, men samtidig være bra for oss alle, må det nødvendigvis bety at man framover prioriterer flere åpne og tilgjengelige anlegg – som for eksempel skolegårder.

- - - - -

Kort om Tverga (www.tverga.no): Tverga er ressurscenteret for egenorganisert idrett og fysisk aktivitet i Norge. Vi ble etablert i 2018 av Ungdom og Fritid og Oslo Skateboardforening, på oppdrag fra Kulturdepartementet. Gjennom kunnskap, nettverk, rådgivning og verktøy styrker vi kommuner og frivillige i utviklingen av bærekraftige

møteplasser for egenorganisert idrett og fysisk aktivitet, slik at det blir flere aktive og mer moro.

Med vennlig hilsen,
Tverga

Lisa Mari Watson

Daglig leder

lisa@tverga.no

Mob: 924 03 494

Referanseliste

- Bakken, A. (2020). Ungdata 2022. Nasjonale resultater. (NOVA Rapport 5/22). <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3011548>
- Blatchford, P. Baines, E.; Pellegrini, A. .(2003). *The social context of school playground games: Sex and ethnic differences, and changes over time after entry to junior school.*
- Brussoni M, Gibbons R, Gray C, Ishikawa T, Sandseter EBH, Bienenstock A, et al. What is the relationship between risky outdoor play and health in children? A systematic review. *Int J Environ Res Public Health.* 2015;12(6):6423–54.
- C. Gray, R. Gibbons, R. Larouche, E.B.H. Sandseter, A. Bienenstock, M. Brussoni, et al. What is the relationship between outdoor time and physical activity, sedentary behaviour, and physical fitness in children? A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 12 (6) (2015), pp. 6455–6474, [10.3390/ijerph120606455](https://doi.org/10.3390/ijerph120606455)
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2020). Sammen om aktive liv—Handlingsplan for fysisk aktivitet 2020–2029 (1-1196 B).
- Fjørtoft I. Landscape as Playscape: The Effects of Natural Environments on Children’s Play and Motor Development. *Children, Youth and Environments.* 2004;14(2):21–44.
- Faskunger, Johan., Szczepanski, Anders., Åkerblom, Petter. (2018). *Klassrum med himlen som tak.*
- Jerebine A, et al. “All the fun stuff, the teachers say, ‘that’s dangerous!’” Hearing from children on safety and risk in active play in schools: a systematic review. *Int J Behav Nutr Phys Act.* 2022;19(1):72.
- Halvorsen Thoren, A-k., Grande, T.R., (2019) *Uteområder i norske skoler og barnehager. Hvordan sikre kvalitet i utformingen?* Norges miljø og biovitenskapelig universitet
- Lunde, C., Brodal, P. (2022). Lek og læring i et nevrooperspektiv. Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.1177/1403494807088455>
- Milton K, et al. (2021) Eight Investments That Work for Physical Activity. *Journal of Physical Activity and Health*, 2021, 18, 625–630
- Pawlowski C.S.; Ergler, C.; Tjornhoj-Thomsen, T.; Schipperijn, J.; Troelsen, J. (2019): Designing Activating Schoolyards: Seen from the Girls’ Viewpoint. (IS-3508) *Public Health.*
- Ridgers, N.D.; Stratton, G.; Fairclough, S.J. Physical activity levels of children during school playtime. *Sports Med.* 2006, 36, 359–371. [CrossRef] [PubMed]
- Sundhetsstyrelsen (2019) *Omgivelsernes betydning for fysisk aktivitet-Litteraturstudie af sammenhængen mellem byens indretning og fysisk aktivitet*
- World Health Organization. (2022). Global Status Report on Physical Activity 2022
- Wold, L.C., Broch, T.B., Vistad, O.I., Selvaag, S.K., Gundersen, V. & H. Øian. 2022. Barn og unges organiserte friluftsliv. Hva fremmer gode opplevelser og varig deltagelse? NINA Rapport 2084. Norsk institutt for naturforskning.